

УДК 378.147.016:811.161.2

М. Д. ДЯЧЕНКО

доктор педагогічних наук, доцент
Класичний приватний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено наукові погляди на проблему підготовки майбутнього перекладача до професійної творчої діяльності; визначено педагогічні умови підготовки майбутніх перекладачів до творчої професійної діяльності: створення позитивної мотивації навчання і спрямування на переклад як на творчий процес, використання інноваційних методів навчання та інформаційних технологій в освітньому процесі, розвиток пізнавальної самостійності студентів; окреслено шляхи формування у студентів-перекладачів готовності до професійної творчої діяльності; підкреслено значення творчого потенціалу особистості студента для успішного перебігу цього процесу.

Ключові слова: комунікативна компетентність, освіта, педагогічна умова, перекладач, професійна підготовка, розвиток, формування.

Перспективи розвитку громадянського суспільства значною мірою залежать від професійної компетентності та творчого підходу фахівців до виконання свого призначення, функцій і соціальних ролей. Сьогодні Україні потрібні перекладачі-професіонали, компетентні з питань теорії та практики перекладу, з глибокими знаннями української та іноземної мов, високим рівнем загальної культури й ерудиції та культури професійного спілкування, з нестандартним мисленням і здатністю здійснювати перекладацьку справу України на рівні європейських стандартів. Тому проблема підготовки майбутніх перекладачів до творчої професійної діяльності є надзвичайно актуальною.

Проблеми творчої особистості майбутнього перекладача частково висвітлені в працях Г. Гачечіладзе, О. Кундзича, Р. Міньяра-Белоручева, Г. Мірама, П. Ньюмарка. Питанням комунікативної компетентності присвячено наукові розвідки С. Амеліної, С. Баришникової, Н. Калашнік, Н. Романової, А. Філіпова та ін. Проте поза увагою дослідників залишилися питання підготовки майбутніх перекладачів до професійної творчої діяльності.

Мета статті – висвітлення наукових підходів до проблеми підготовки майбутніх перекладачів до творчої професійної діяльності, визначення педагогічних умов забезпечення цього процесу, окреслення шляхів формування в майбутніх фахівців з перекладу готовності до творчої професійної діяльності.

Перекладацька діяльність – це інтеграція певних лінгвістичних і фонових знань, мовленнєвих і професійних умінь та навичок. Сенс перекладу полягає не лише в тому, щоб передати зміст, а й думки, емоції, стиль автора, виражені у формах чужої мови, засобами своєї мови та зберегти ство-

рюване оригіналом враження. Перекладацька творча діяльність передбачає постійний пошук перекладачем адекватних способів вирішення професійного завдання на основі реалізації своїх особистісних якостей і можливостей, вихід за межі загальноприйнятої теорії перекладознавства і практики перекладу в нестандартних, екстремальних ситуаціях та внесення елементів новизни в традиційні форми й методи здійснення перекладу; уміння передбачати та прогнозувати логіку міркувань співрозмовника [7, с. 1].

Творча самореалізація особистості сприяє професійній адаптації; саморозвитку, прагненню до постійного самовдосконалення. Особливого значення набувають творча співпраця й духовна взаємодія між викладачем-наставником і студентом, моделювання спеціальних педагогічних ситуацій, які стимулюють майбутніх перекладачів аналітично і творчо мислити, розвивати власний професійний потенціал.

Професійно-творчий потенціал майбутнього перекладача уможливорює впевнене й компетентне вирішення складних професійних завдань, адаптацію до реалій сучасного суспільства; сприяє розвитку вмінь аналізувати результати своєї діяльності, долати психофізіологічні навантаження тощо.

Структурними компонентами професійної творчої діяльності перекладача є: потреба (перекласти мовленнєву конструкцію цільовою мовою); мотив (бажання творчо, якісно й компетентно перекласти конструкції мови оригіналу); мета (досягнути адекватності при перекладі, творчо передати не лише зміст оригіналу, а й стиль автора, емоційність та експресивність твору); спосіб (мисленнєві дії, спрямовані на аналіз й обробку інформації, проведення аналогій, висунення гіпотез, пошук лінгвістичних еквівалентів та побудова мовленнєвих конструкцій перекладу, вибір адекватних шляхів перекладу); результат (творчий переклад конструкції мови оригіналу на цільову мову й досягнення прагматичності при перекладі).

Професійну творчу діяльність перекладача визначають як складний багаторівневий процес, який полягає в здатності якісно та компетентно створювати творчий продукт – переклад мови оригіналу – на основі сформованої мотивації, професійних знань, умінь і навичок, розвинених творчих здібностей фахівця й набутого ним професійного досвіду [7].

Готовність до професійної творчої діяльності майбутніх перекладачів – це ініціативна спрямованість особистості на творче виконання професійних завдань на основі набутих знань, умінь і навичок, сформованих особистісних і професійних якостей та установки суб'єкта діяльності на успіх і самовираження [7].

Двадцять перше століття – це “епоха побудови нового типу цивілізації, що потребує значного рівня суспільного інтелекту, свідомості, який би став провідним механізмом забезпечення прогресивного історичного розвитку суспільства і якості життя кожної людини. У зв'язку з цим освіта покликана перетворитися на провідний чинник формування суспільного інтелекту, національної самосвідомості народу, створення здорового соціуму

і виступати в ролі національного ресурсу оновлення громадського життя і механізму управління соціальним розвитком” [5, с. 52]. Якщо людина здатна творчо мислити, у неї формується й розвивається здатність до прогнозування. Формування творчого мислення майбутнього перекладача, створення відповідних умов для його активізації сприяє розвитку творчого потенціалу особистості студента.

Під час навчальних занять необхідно створювати сприятливі й педагогічно комфортні умови, що забезпечують формування здатності до прогнозування в студентів-перекладачів, необхідно забезпечити тісну взаємодію університету та міжнародних центрів, реальну участь студентів у їхній перекладацькій діяльності; формують креативно-ціннісну позицію студента в освоєнні професійних знань і вмінь; моделювання ситуації цілеспрямованого формування професійних умінь студентів-перекладачів.

Передумовами для формування професійної здатності до прогнозування на основі рефлексії минулого досвіду є створення педагогічно комфортного професійно орієнтованого освітнього середовища, що дає можливість підвищувати рівень творчої активності й професійної самореалізації майбутніх перекладачів. Для формування творчого досвіду необхідно конструювати спеціальні педагогічні ситуації, що створюють умови для творчого вирішення їх, адже навчання творчості відбувається головним чином у процесі творчості.

У процесі професійної підготовки студентів значну роль відіграють формування усвідомленої готовності до постійного саморозвитку, творча самореалізація й професійне самовдосконалення в умовах особливого перекладацького середовища, максимально наближеного до виробничо-професійного.

Ефективність діяльності майбутнього перекладача значною мірою визначатиметься не тільки рівнем його професійного вміння, а й ступенем професійної свідомості та самосвідомості особистості, ставленням до своєї професії, адже успішна діяльність перекладача залежить і від того, наскільки він сам усвідомлює себе перекладачем.

Оскільки творчість – це “форма діяльності людини, спрямована на створення якісно нових для неї цінностей, що мають суспільне значення, тобто важливих для формування особистості як суспільного суб’єкта” [2], і “мислення в його вищій формі, яке проявляється як уява і яке виходить за межі відомих способів вирішення виниклого завдання” [6], то творчість перекладача, на нашу думку, полягає не тільки в літературних здібностях при перекладі тексту, а й у творчо-діяльнісному ставленні до навколишньої дійсності, у професійно свідомій позиції в процесі міжмовної комунікації.

Завдяки саморозвитку особистість реалізує свої здібності, самовдосконалюється, у результаті чого стає ініціатором розвитку суспільства, роблячи власний внесок у його культурно-історичний розвиток. Актуальними в цьому контексті, на наше переконання, є слова психолога Є. Климова про те, що в людини ще з дитячого віку розвивається активність самовдосконалення, а під час навчання у вищому навчальному закладі вона повинна

бути домінуючою, і роль вузу – дати можливість для реалізації цієї активності [1]. Формування і розвиток у студентів творчих умінь, комунікативних здібностей, що допоможуть визначитися і діяти в несподіваних умовах, а також виховання прагнення до саморозвитку є одним із завдань сучасної професійної підготовки майбутніх перекладачів.

Спричинені тенденціями суспільного розвитку трансформації, що сьогодні відбуваються в освіті, вимагають формування в студентів уміння якомога ефективніше й повніше застосовувати набуті знання в майбутній перекладацькій діяльності, вирішувати професійні проблеми, використовуючи секрети співробітництва та майстерності діалогічного спілкування, адже на сучасному ринку праці конкурентоспроможним і успішним може бути лише фахівець з високими рівнями знань та культури.

Наразі педагогічна наука тлумачить розвиток і саморозвиток особистості як єдиний, цілісний процес. Самонавчання – це концентрація пізнавальних, організаційних та регулятивних дій, що розуміється як спосіб придбання нових знань і соціальної орієнтації, як риса інтелектуального розвитку. Такий синтез, закріплений у вигляді понять, знань, практичних умінь, норм поведінки, переноситься на будь-яку дію, яка повинна забезпечувати розв'язок завдання в іншій, актуальній для особистості діяльності. Можливості для переходу до самонавчання виникають у процесі організації пізнавальної діяльності, яка має подвійну мету: формування самостійності як риси особистості й розвиток здібностей, умінь, набуття знань і навичок.

Якщо викладач цілеспрямовано стимулює освоєння студентами способів самонавчання, то відзначається поступове зближення їх мети, мотивів, способів і результатів пізнавальної діяльності зі структурними компонентами самонавчання: у мотиваційній структурі особистості починає домінувати активний пізнавальний інтерес, викликаний внутрішньою потребою в самостійному пізнанні. Пізнавальна мотивація стає вихідним моментом розвитку професійної мотивації та спрямованості особистості майбутнього фахівця.

Умовами розвитку творчої активності є домінування активного пізнавального інтересу в мотиваційній структурі особистості, творчий характер навчально-пізнавальної діяльності. Перша умова виконується, якщо зусилля педагога спрямовані на розвиток внутрішніх мотивів пізнавальної діяльності, які активізують розумові здібності, стимулюють вихід за межі поставленого завдання. Друга умова забезпечується спрямованістю учасників процесу навчання на творчість. Тоді обов'язкові репродуктивні дії є частиною власне творчого процесу, який у навчанні розуміється не тільки як освоєння механізмів діяльності, але і як процес формування необхідних для творчості особистісних рис.

Самонавчання відбувається у формі навчально-професійної діяльності, коли активний пізнавальний інтерес до навчальної дисципліни поєднується з інтересом до майбутньої професії і процесу її освоєння. Мотивація не тільки спонукає студента до активності в пізнавальній діяльності, а й

пронизує увесь процес підготовки фахівця, надає йому глибокої усвідомленості та цілеспрямованості.

Комплексна організація самостійної творчої пізнавальної діяльності майбутніх перекладачів, їхнього саморозвитку дасть змогу підвищити рівень самонавчання та творчої активності студентів, забезпечить подальше професійне й особистісне зростання, оскільки в діяльності людини, яка йде своїм життєвим шляхом, усі психічні властивості особистості не тільки виявляються, але й формуються [4, с. 10], що є передумовою розвитку творчого потенціалу майбутніх перекладачів.

Задатки творчої діяльності притаманні будь-якій людині. Треба вміти їх розкрити й розвинути. Прояви творчих здібностей варіюють від великих і яскравих талантів до скромних та малопомітних, але сутність творчого процесу – однакова для всіх. Відмінність – у конкретному матеріалі творчості, у масштабах досягнення і їх суспільної значущості [3, с. 286].

Навчання в процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів повинна бути пов'язана не лише з оволодінням професійними знаннями, уміннями, навичками, виконанням перекладацьких завдань, а й методами самоконтролю, самооцінки та самовдосконалення.

Висновки. Таким чином, педагогічними умовами підготовки майбутніх перекладачів до творчої професійної діяльності вважаємо: 1) створення позитивної мотивації навчання та спрямування на переклад як на творчий процес, реалізація якої забезпечується: створенням ситуацій успіху; аналізом нестандартних перекладацьких ситуацій і причин здійснення непрофесійного перекладу; наведенням прикладів із власної перекладацької практики викладача та студентів; порівняльним аналізом перекладів, здійснених авторитетними перекладачами; читанням і перекладом автентичних текстів; 2) використання інноваційних методів навчання та інформаційних технологій в освітньому процесі, реалізація якої забезпечується в ході перекладу використанням мережі Інтернет; редагування машинного перекладу, виконання практичних вправ на розвиток гнучкості мислення, контекстуальної здогадки, образної пам'яті, швидкості реакції, написання рефератів на різну тематику; 3) розвиток пізнавальної самостійності студентів, реалізація якої забезпечується завдяки пошуку оригінальних рішень; самостійного аудіювання іншомовних текстів; виконання творчих завдань з перекладу різного ступеня складності для самостійної роботи; опрацювання додаткової тематичної літератури; написання курсових, дипломних робіт; участі в олімпіадах; підготовки доповідей на конференції; виробничо-перекладацької практики тощо.

Список використаної літератури

1. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. Ростов-на-Дону, 1996. 512 с.
2. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад ; редкол.: М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др. Москва, 2003. 528 с.
3. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / упорядник О. О. Фунтікова. Запоріжжя, 2007. 404 с.

4. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. Человек и мир. Санкт-Петербург, 2003. 512 с.
5. Сіверс З. Ф. Феномен творчості як базова складова акмеологічного розвитку особистості. *Освіта і управління*. 2008. № 1. С. 47–55.
6. Словарь-справочник по педагогике / авт.-сост. В. А. Межериков. Москва, 2009. 448 с.
7. Шупта О. В. Формування готовності до професійної творчої діяльності майбутніх перекладачів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2005. 242 с.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2017.

Дяченко М. Д. Педагогические условия подготовки будущих переводчиков к творческой профессиональной деятельности

В статье освещены научные взгляды на проблему подготовки будущего переводчика к профессиональной творческой деятельности; определены педагогические условия подготовки будущих переводчиков к творческой профессиональной деятельности: создание положительной мотивации учения и направления на перевод как на творческий процесс, использование инновационных методов обучения и информационных технологий в образовательном процессе, развитие познавательной самостоятельности студентов; намечены пути формирования у студентов-переводчиков готовности к профессиональной творческой деятельности; подчеркнута значимость творческого потенциала студентов для успешного протекания этого процесса.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, образование, педагогическое условие, переводчик, профессиональная подготовка, развитие, формирование.

Dyachenko M. The Pedagogical Conditions for the Preparation of Future Translators for Creative Professional Activities

The article covers the scientific views on the problem of preparing a future translator for professional creative activity; The pedagogical conditions for the preparation of future translators for creative professional activity are defined: creation of positive motivation for learning and focus on translation as a creative process, the use of innovative teaching methods and information technologies in the educational process, development of cognitive independence of students; outlined ways of forming readiness for professional translators among students; the importance of creative potential of the student's personality for the successful course of this process is emphasized.

Training of future translators should be related not only to the acquisition of professional knowledge, skills, skills, translation tasks, but also self-monitoring, self-assessment and self-improvement.

During classes it is necessary to create favorable and pedagogically comfortable conditions that ensure the formation of the ability to predict students-translators, it is necessary to ensure close interaction between the university and international centers, the real participation of students in their translation activities; form a creative and valuable position of the student in mastering professional knowledge and skills; modeling the situation of purposeful formation of professional skills of students-translators.

In the process of professional training of students a significant role belongs to the formation of conscious readiness for constant self-development, creative self-realization and professional self-improvement in the conditions of a special translation environment, as close as possible to the production-professional.

The effectiveness of the future translator will be largely determined not only by the level of his professional skills, but also by the level of professional consciousness and self-consciousness of the individual, his attitude to his profession, since the success of the translator depends on how he himself realizes himself as an interpreter.

Key words: communicative competence, education, pedagogical condition, translator, professional training, development, formation.